

Едгит̄ Седерг̄ран

МОЈЕ СМРТНО СРЦЕ НЕ ЖЕЛИ НИШТА

ЖЕЉА

Од целог овог нашег осунчаног живота
Ја желим само баштенску клупу
И тамо мачку која се сунча...
Тамо бих да седим
С писмом на грудима,
Једним штавише сасвим малим писмом.
Ето тако изгледа мој сан...

ЈЕСЕЊИ ДАНИ

Јесењи су дани провидни и шарени на златној земљи шуме...
Јесењи дани се смеше целом свету.
Тако је лепо заспати без жеља, задовољан цвећем
и уморан од зеленила,
С црвеним венцем од лозе на узглављу...
Јесењи дан ни за чим не чезне,
Његови прсти су непријатно хладни,
У својим сновима где год поглед допире,
Виде се ти прсти како непрестано добују...

ПОСЛЕДЊИ ЦВЕТ ЈЕСЕНИ

Ја сам последњи јесењи цвет.
Љуљали ме у колевци лета,
Чували ми стражу од северца,
Црвени пламенови лизали
Ми беле образе.
Ја сам последњи цвет јесени.
Ја сам мртво најмлађе семе јесени,
Тако је лако умрети када си последњи;
Видела сам језеро тако чудесно и плаво.
Чула сам последње откуцаје срца мртвог лета,
У мом пехару сада нема никаквог семена, осим смртног.
Ја сам последњи јесењи цвет...
Видела сам тамне звезде јесени,
Видела сам светлост из далеких топлих срца,
Тако је лако следити истину,
Затворићу за собом капију смрти.
Ја сам последњи цвет јесени.

ЗВЕЗДЕ

Када ми тако дође
Стојим на трему и послушкујем,
Звезда се чује у врту
А ја сам у мраку.
Чуј, једна звезда је пала уз прасак!
Не иди босоног по трави;
Моја је башта пуна крхотина.

ДВЕ ПЕСМЕ СА ОБАЛЕ

I

Мој живот је био тако огољен
Као сиве хриди,
Мој живот је био тако хладан
Као бели висови,
Али моја младост је врелих образа
Викала једном од радости: Сунце долази!
И сунце је дошло и нага сам легла

За дуга дана на сивим хридима –
Дошао је хладан дашак из црвеног мора.
Сунце залази!

II

Међ' сивим камењем
Лежи твоје бело тело и жали
За данима који дођу и прођу.
Приче које си чуо као дете,
Плачу у твом срцу.
Тишина без еха,
Самоћа без огледала,
Ваздух почиње да плави у свим мајданима.

У ПРОЗОРУ СТОЈИ СВЕЋА

У прозору стоји свећа,
Која полагао сагорева
И казује да је неко унутра мртав.
Неколико гран ћуте,
Око стазе која изненада застаје
На гробљу у магли.
Птица се оглашава –
Ко је унутра?

ПУТ ЗА СРЕЋУ

Требало би да је несхватљиво
Како се чудесно лепе ствари догађају –
Нема пута за срећу,
Нема срећне стазе коју
Траже, до тајних врата среће.

Ох, уловити птицу среће
Јесте без пута ходити
И без руку узимати.
Постати краљ у саги среће
Значи глуп и зачуђен стајати.

Док чекам
Дан вене, хладан и блед.
Питање испочетка, уморне главе,
Јел' твој сан, звезда твоје среће,
Само привид и превара?

РЕЧИ

Топле речи, дивне речи, дубоке речи...
Оне су као мирис цвета у ноћи, када ништа не видимо.
Иза њих вреба празнина...
Можда су усковитлани дим из топлог сна љубави?

РАНО СВИТАЊЕ

Неколико последњих звезда светле без сјаја.
Гледам их с прозора. Небо је бледо,
Једва се наслућује дан који почиње у даљини.
Тиха ширина почива над језером,
Шапат вреба међу дрвећем,
Ноћ уздише над путем.

МИ ЖЕНЕ

Ми жене нисмо тако близу смеђој земљи.
Ми питамо кукавицу шта очекује од пролећа,
Полажемо руке око хладног бора,
Тражимо у сунчевом заласку знак и савет.

Једном сам волела човека, он ни у шта није веровао...
Дошао је једног хладног дана са заборавом преко чела.
Ако моје дете више није у животу, његово је...

ВИДЕЛА САМ ЈЕДНО ДРВО

Видела сам једно дрво које је било
Веће од свих других
И пуно неприступачних плодова.
Видела сам велику цркву отворених врата

И сви који су излазили из ње беху бледи и јаки
И спремни да умру;
Видех жену која се смејала и улепшавала
И бацала коцкице за срећу
И видех да је варала.

Круг је био повучен око свих тих ствари,
Круг, који нико не прекорачује.

НОРДИЈСКО ПРОЛЕЋЕ

Све моје куле у ваздуху отопиле су се попут снега,
Сви моји снови исцурили су као вода,
Од свега што сам волела остало ми је једино
Плаво небо и неколико бледих звезда.
Ветар се полако шуња кроз дрвеће.
Празнина почива. Вода је тиха.
Стара јела је будна и мисли
На бели облак који је у сну пољубила.

ВРТ У ЖАЛОСТИ

Ох, видети прозор
И зидова се сетити,
Како врт може жалити
И како дрво може да се осврне и запита:
Ко није дошао и шта није у реду,
Зашто је празнина тешка и ништа не говори?
Горки каранфили дижу главе поред пута,
Сенка јеле постаје нечитљива.

НЕОБИЧНО МОРЕ

Чудне рибе се беласају у дубини,
Непознато цвеће светли на обали,
Видела сам боју рђе, жуту и све драге боје –
Али то радосно, радосно море је најопасније видети;
Оно чини жедним и будним за очекиване авантуре.
Што се догодило у саги, догодиће се и мени!

НИСКА ОБАЛА

Лаке птице далеко горе у зраку
Не лете за мене,
Али тешке стене на ниској обали
Одмарају се за мене.
Дуго сам лежала поред суморног подножја планине
И ослушкивала команду ветра
У снажним гранама бора.
Овде лежим потрбушке и зурим право испред себе:
Овде је све страно и не буди никакве успомене,
Моје мисли јамачно нису рођене на овом месту,
Овде је ваздух сиров, а стење клизаво,
Овде је све мртво и не буди никакву радост,
Осим сломљене фруле, коју је пролеће оставило на обали.

ПЕСМА НА ПЛАНИНИ

Сунце је зашло иза пене мора и обала је заспала
А горе на планини неко стоји, и пева...
Када реч падне у воду, мртва је...
А песма нестаје иза борова и долази сумрак.
Када се све утиша, једино мислим
Да је тамо нечије срце рањено на хридима окупаним у вечерњој пени,
Нејасно осећам да је песма била
О нечему што се никада више неће вратити.

ВЕЧЕ

Нећу да слушам ту тужну причу
Коју шума приповеда.
Још је шапуће међ' гранама,
Још лишће уздише шапатов,
Још падају сенке између суморних стабала.
Изађи на пут, тамо ћемо се поново срести.
Вече сања у светлоцрвеној боји поред неме обале.
Пут тече полако, и нежно се успиње
И види се још дуго после заласка сунца.

УХВАЂЕНА ПТИЦА

Птица седи у златном кавезу
У белом замку поред тамног мора.
Слаткоречиве руже обећале су сласт и срећу.
А птица певаше о малом граду високо горе на планини,
Тамо је сунце краљ, а тишина краљица
И тамо ретко сићушно цвеће светлих боја
Сведочи о животу који се опире, и траје.

ДЕВОЈЧИНА СМРТ

Чиста душа девојке никада није погрешила,
Знала је све о себи.
Знала је још и више: о другима и о мору.
Њено је око било боровница, усне малина, а руке баршун.
Плесала је уочи јесени на златом извезеним теписима,
Увијала се четвороношке, праћакала се, и понирала и – пала.
Када је отишла, нико није знао да је њен леш лежао остављен у шуми...
Тражили су је дуго међу морским ластама дуж
Обале, певали су о малим дагњама у црвеним љускама.
Тражили су је дуго међу мушкарцима заокупљеним сладоледом
Борили се за чисте ножеве које је делио војводин кувар.
Тражили су је дуго у пољу љиљана
Тамо је једне ноћи лежала заборављена њена ципела.

ПОРЕД НИЧЕОВОГ ГРОБА

Велики ловац је мртав...
Његов гроб опевам топлим стиховима, као засторима...
Љубећи хладни камен, кажем
Овде је твоје прво дете у сузама радосницама.
Разочарана седим на твом гробу
Као да се, на пример, ругам – ово је лепше но што си сањао.
Чудни оче мој!
Твоје дете те неће изневерити,
Ево их долазе и друга твоја деца, богобојажљивим корацима, опрезно,
Скањерају се, згледају се, трљају очи: да ли сам добро?, питају.
Не, стварно... овде је моје место,
Овде је мога преминулог оца гроб...
Бози... заувек мотрите на ово место!

БОЛ

Срећа нема своје песме, нема мисли, срећа нема ништа.
Чувај своју срећу, јер када се сломи, постаје.
Срећа долази лагано са шумом јутра и сненим цвећем,
Срећа клизи доле у светлим облацима изнад тамноплавог дна,
Срећа пада као сан на подневној жези
Или бескрајна ширина мора која се купа у окомитим зрацима сунца,
Срећа је немоћна, она спава и дише и не зна ништа...
Познајеш ли бол? Јака је и велика са тајно стиснутим песницама.
Познајеш ли бол? Поуздано изгледа, смеши се подбулих очију.
Бол нас поклања царству смрти –
Даје нам кључеве царства смрти,
Гура нас кроз врата, када се још двоумимо.
Бол крсти дете и буди мајку
И кује све златно венчано прстење.
Бол влада над свиме и свима, брише боре на челу мислиоца,
Привезује огрлице око жуђених женских вратова,
Стоји у вратима када се мушкарац врати из посете својој драгој...
Знаш ли шта још бол даје својим љубљенима?
Ја више не знам.
Даје бисере и цвеће, даје песме и снове,
Даје нам хиљаду пољубаца а сви су пољупци празни,
Даје нам штавише и један пољубац који је стваран.
Даје нам наше необичне, самотне душе и чудне мисли,
Даје нам највећу награду сваког живота:
Љубав, самоћу и сусрет са лицем смрти.

ХАМЛЕТ

Шта би хтело моје смртно срце? Моје смртно срце је
Тихо. Моје смртно срце не жели ништа.
Овде лежи цели свет. Удаљаваш се, у грчевима.
Трол врач дотакао је ову земљу и она се претворила у прах.
И тамо седим, на рушевинама,
Знам да долазиш, у непредвидљиви час.
Знам да чекаш иза притворених врата,
Да ти се приближим па да ми можеш пружити руку.
Немам избора,
Истино, осећам те како идеш у земљу магли.
Истино, истино, живиш ли заточена, међу змијама и камењем?
Истино, живиш ли тамо, где је све што мрзим?
Осветљавају ли уморне светљке твој пут?

САМОЋА

Има их само неколико, попут зрна у песку свих мора,
који то разумеју.
Сама сам дошла, сама ћу поћи.
Моје слободно срце нема браће.
Хришћански дуси седе у свим срцима и желе да дотакну
руке сиромасима.
Слаткоћа која ми тече у сусрет из свих праваца је
неприступачна заклетва.
То је чаробна самоћа престола,
То је царство, царство пред којим се пада на колена.

ТАНТАЛЕ, НАПУНИ СВОЈ ПЕХАР

Да ли су ово песме? Не то су крпе, мрвице,
Свакодневне жврљотине.
Тантале, напуни свој пехар.
Немогућности, немогућности,
Умирућа бацам венац који мами
У вечиту празнину.

ДА ЛИ САМ ЛАЖОВ

Да ли сам крива, да ли је мој грех немерљив...
Да ли сам клоун, да ли се шегачим са светим стварима...
Да ли сам лажов, смем ли посрнула, да се прекрстим на тргу Едре?

Да ли сам лажов –
Смеју ли неблагословене душе, мимо света, сахранити моју лиру
У рападно то сумпорно блато?
Могу ли испружене руке које се,
Где ничег живог нема, ноћима моле,
Да се испруже у очекивању милости?

Да ли сам лажов –
Сме ли се мој епитаф скинути са небеског зида,
Сме ли се ниска речи разбити о таласе мора,
Може ли вода да сачува тајну одакле сам дошла,
Може ли свет никада да не чује за моју причу?

Да ли сам лажов –
Да ли леџи анђели ипак треба да ме воле
Као лепу мада неблагословену сестру?
Она исприча приче месецу и небеском своду,
Да није њих, они не би могли даље да постоје
Њихова крхка лепота лако умире.

ЕДИТ СЕДЕРГРАН (Edith Södergran, 1892–1923) Аутор пет збирки песама, *Песме (Dikter)* 1916, *Септембарска лира (Septemberlyran)* 1916, *Сенка будућности (Framtidens skugga)* 1920, *Ружин олајар (Rosenaltaren)* 1919. и *Земља које нема (Landet där icka är)*, постхумно 1925. Представница финско-шведске књижевности, први модерниста у нордијској поезији, окупила око себе бројне следбенике у Финској, а утицала и на данске и норвешке песнике. „Цео волт-витменовски арсенал је ту ангажован”, пише Сузан Брантли, историчарка књижевности. У њеној поезији се могу препознати и феминисткиње и хришћани и присталице Ничеа.

Хагар Олсон, писац предговора *Сабраних њесама* каже, још 1940: „Имала је нарочити заводљиви шарм који се тешко може обухватити речима. Била је господарица својих финских шума, веома осетљивог ока, са жицом за митске представе, али и ледено хладног интелекта и етичке воље... Руски 'филлинг' и нешто нешведско, византијско, словенско (загонетне метафоре, антитезе, слободни стих), увек се везивало уз њену поезију.”

Олсон инсистира на њеној чистокрвној шведскости, али запажа у тумачењима и све оно што би могло бити одређено пореклом и местом рођења. Песникиња је рођена у Санкт-Петербургу, одакле се породица преселила на очево имање, на Карелијском земљоузу, али су зиме и даље проводили у Петровом граду. Након очеве смрти од туберкулозе, и Едит се разболела од исте болести, од које се неуспешно лечи. Последњих шест година живи на идиличном имању Раивола, где је посве предана поезији.

Прево са шведског ПРЕДРАГ ЦРНКОВИЋ